

Osmanlı Ordusunda Modern Ateşli Silah Eğitimin Yazılı Kaynakları ve Mahmud Şevket Paşa'nın Bu Alandaki Eserleri Hakkında Bir Değerlendirme*

Ali Serdar METE**1

Gönderilme Tarihi: 20 Nisan 2022 Kabul Tarihi: 20 Haziran 2022
DOI: 10.38015/sbyy.1106719

Öz:

Osmanlı yönetimi, askeri modernizasyonun tüm alanlarında Avrupa ordularını model aldı. Hem eğitimsel hem örgütsel anlamda modern orduların örnek alınması, bu orduların temel ihtiyacı olan yeni teknoloji ürünü silahların Osmanlı ordusu envanterine girmesini sağladı. Her yeni silah, silahın tanınması ve kullanımını konusunda eğitim ihtiyacını da beraberinde getirdi. Bu ihtiyacın karşılanmasında ise modern askeri okullarda yetişmiş Osmanlı subayları görev aldı. Bu kadro, silah alımlarında önemli rol oynamalarının yanı sıra bunların etkin kullanımı için bilgi ve tecrübelerini paylaşmaya başladı. Böylece modern ateşli silahlarla ilgili önemli eserler yayınlandı. Askerî öğrencilerin ve subayların istifadesine sunulan bu eserlerden Fenn-i Esliha kitapları, Osmanlı ordusunda kullanılan tüm ateşli silahlar hakkında genel bilgiler içermekteydi. Fenn-i Esliha kitaplarına ek olarak bir silaha veya yeni bir silah modeline özel olarak yazılmış kullanma kılavuzları da yeni silahların tanınmasında önemli rol oynadı. Aldığı görevlerle ateşli silahlar konusunda ciddi bir tecrübe kazanan ve bilahare sadrazamlığa kadar yükselen Mahmud Şevket Paşa tecrübelerini kaleme alan subaylardandı. Fenn-i Esliha adlı bir kitabı da olan Paşa'nın diğer eserlerinden üçü Mauser tüfeklerinin tanınmasına yönelikti. Tüfekler hakkında oldukça detaylı bilgiler içeren bu yayınlar görsellerle de desteklenmişti. İlgililerin oldukça özel ve teknik bilgilere ulaşabileceği bu üç yayın, Osmanlı ordusu ateşli silah eğitimi literatürünün en kapsamlı örneklerindendi.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı ordusu, modern ateşli silahlar, ateşli silah eğitimi, Mahmud Şevket Paşa, mavzer tüfekleri.

Abstract:

The Ottoman administration took European armies as a model in all areas of military modernization. Taking modern armies as a model, both in educational and organizational means, provided the new technology weapons, which were the basic need of these armies, to enter the Ottoman army inventory. Each new weapon brought with it the need for training in the familiarization and use of the weapon. The Ottoman officers trained in modern military schools took part in meeting this need. In addition to playing an active

Atf:

Mete, A. S. (2022). Osmanlı ordusunda modern ateşli silah eğitimin yazılı kaynakları ve Mahmud Şevket Paşa'nın bu alandaki eserleri hakkında bir değerlendirme. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 6(1), 110-125. <https://doi.org/110.38015/sbyy.1106719>

¹Yeditepe Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0002-3662-7636

*Bu çalışma 16-17 Eylül 2021 tarihli Uluslararası Türk Askerî Eğitim ve Öğretim Tarihi Sempozyumu'nda sunulan aynı başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş metnidir.

**Corresponding Author: aserdarmete@gmail.com

role in weapon purchases, this staff shared their knowledge and experience for the effective use of such weapons. Thus, important works on modern firearms were published. *Fenn-i Ešliha* (The Science of Weapon) books, one of these works offered to the use of military students and officers, contained general information about all firearms used in the Ottoman army. In addition to *Fenn-i Ešliha* books, manuals written specifically for a weapon or a model also played a significant role in familiarizing new weapons. Mahmud Şevket Pasha, who gained serious experience in firearms with his duties and later rose to the position of grand vizier, was also one of the officers who penned his experiences. He had a book called *Fenn-i Ešliha* as well as his three of other works were aimed at introducing Mauser rifles. These works containing detailed information on rifles were also supported by images. These three publications, from which the enthusiasts can access extremely specific and technical information, were among the most comprehensive examples of the firearm training literature of the Ottoman army.

Keywords: Ottoman army, modern firearms, firearm training, Mahmud Sevket Pasha, mauser rifles.

GİRİŞ

Savaş, tarih boyunca toplumları ve devletleri şekillendiren en önemli kavramlardan biri oldu. Silahlar, savaş tarihinin ayrılmaz bir parçası olarak sürekli gelişerek savaşın insan ve toplum üzerindeki tesirlerinin artmasını sağladı. Ateşli silahların kullanılmaya başlanmasıyla artan öldürücü etki, savaşların daha önce olmadığı kadar kanlı geçeceğinin de önemli bir habercisiydi.

Düşmanı saf dışı etmek veya etkisiz hale getirmek maksadıyla kullanılan silahlar insanoğlunun kabiliyetlerine uygun olarak zaman içinde gelişti. Delici ve kesici basit el aletlerinden karmaşık makinelere uzanan bu gelişimde dönüm noktası barutun sevk gücünün keşfiydi. Barutun ateşlenmesiyle orta çıkan güç sayesinde namlu içindeki bir mühimmatın belirlenen bir hedefe ulaşması mümkün hale geldi. İlk örneklerine Çin'de rastlanan barut ve ateşli silahlar, Avrupa'ya ulaştıktan sonra burada geliştirilerek dünyanın geri kalanına yayıldı. Ateşli silahlar geliştikçe kullanımı da kolaylaştı. 14. yüzyılda Avrupa'da kullanılan ilk top ve tüfekler oldukça hantal ve kullanışsızdı. Kimya ve metalürji alanında yapılan çalışmalar, silahların ateş gücünü artırarak daha kolay taşınmasını mümkün kıldı. Bu sayede toplar ve tüfekler Yeniçağ'da orduların vazgeçilmez bir unsuru olarak önemini sürekli artırdı. (DeVeries & Smith, 2007, s. 18-21; Tennent, 1864, s. 2)

Osmanlı ordusunda 15. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren ateşli silahlar kullanılırken, belirli merkezlerde bu silahların üretimi de yapılmaktaydı. Nitekim fetihten hemen sonra İstanbul, imparatorluğun en büyük silah üretim merkezi haline geldi. Teknolojik gelişimi yakından takip eden Osmanlı yönetimi, barut ve silah üretim tesislerini yeni ihtiyaçlara uygun olarak sürekli geliştirdi. Osmanlı ateş gücü, uzun yıllar Batı'ya ilerleyişte ve diğer coğrafyalardaki savaşlarda etkin bir şekilde kullanıldı. Ancak Avrupa'daki yeni siyasî ve askerî gelişmeler Osmanlı ilerleyişinin durmasına yol açtı. Osmanlı ordusu çağdaşlarıyla rekabet edemez hale gelirken, 19. yüzyılın başlarında Avrupa, dünyanın geri kalanına üstün bir konuma yükseldi. Bu üstünlüğü sağlayan askerî kültür ve araçlarsa Avrupalı devletlerin ihraç ürünü haline geldi. (Agoston, 2006, s. 22-23; Aydüz, 2006).

Osmanlı ordusunun, yeniden, çağdaşlarıyla rekabet edebilecek bir seviyeye çıkabilmesi hedefi Osmanlı modernleşmesini doğurdu. Bu modernleşme hareketinde usul ve şekil açısından Batılı ordular model alındı. Avrupa ordularının kullandığı modern ateşli silahlar da askerî ıslahatlar kapsamında Osmanlı ordusu envanterine girdi. Yeni silahların doğru ve etkin kullanımı için öncelikle bu silahların iyi tanınması gerekiyordu. Bu maksatla, modern ateşli silahlar hakkında bilgi veren kişi ve kaynaklar takip edildi. Önceleri Avrupalı uzmanların yayınları Türkçe'ye çevrilirken, zamanla silahlar konusunda yetkinleşmiş olan Osmanlı aydınları kendi

tecrübelerini ilgililere aktarmak için yayınlar yapmaya başladı. 19. yüzyılın ortalarından itibaren sayıları artan tercüme ve telif eserler Osmanlı askerî modernleşmesinin seyrinin de takip edilebileceği önemli bir birikimi doğurdu. (Yeşil, 2016, s. 116; Moreau, 2010, s. 5-8).

Osmanlı askerî okulları modernleşme hareketinin merkezinde yer aldığından, bu okulların ders programları ve derslerde kullanılan kaynak kitaplar her yeni gelişmeden doğrudan etkilenmekteydi. Bu okullarda ateşli silahlarla ilgili eğitimin temel rehberleri topçuluk, tabya, silah ve benzeri konuların incelendiği dersler ve bu derslerde okutulan aynı adlı kitaplardı. Bu kitaplardan Fenn-i Esliha¹ başlıklı olanlar, her türlü silah ve harp aletiyle ilgili detaylı bilginin yer aldığı eserlerdi. Bunlara ek olarak, bir silaha veya bir silah grubuna özel yayınlar da öğrencilerin istifadesine sunulmaktaydı. Bu yayınların yazarları ve mütercimleri genelde Osmanlı subaylarıydı. (Ergün & Duman, 1996; Türkmen, 2016).

Bu çalışmada, Osmanlı askerî modernleşmesinin temel kurumlarından olan Mekteb-i Harbîye ve modern Osmanlı subayı merkeze alınarak, Osmanlı askerî literatürünün önemli bir bölümünü oluşturan ateşli silahlara dair eserler ele alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme, kendisi de Harbîye'de eğitim gören ve sadrazamlık makamına kadar yükselen Mahmud Şevket Paşa'nın modern piyade tüfeklerine dair eserleri üzerinden yapıldı. Osmanlı ordusunun modern piyade tüfeği ihtiyacının karşılanmasında önemli görevler üstlenen ve bu görevlerde edindiği tecrübeyi kaleme alarak ilgililerle paylaşan Mahmud Şevket Paşa'nın konu hakkındaki üç yayınının niteliği ve ateşli silahlar literatürüne katkısı bu çerçevede değerlendirildi. Bununla birlikte ateşli silah literatürünün ortaya çıkmasını sağlayan aşamalar, kişi ve kurumlar da Paşa'nın askerî kariyerine ve yayınlarına etkisi bakımından üzerinde durulan konular arasında yer almıştır.

Askerî Eğitimin Kurumsallaşması Ve Ateşli Silahlarla İlgili Yayınların Artışı

Osmanlı ordusunda ıslahat hareketinin başlaması Osmanlı yönetiminin Batı'yı tanınmasının en önemli sonuçlarından biriydi. Avrupa'da ortaya çıkan yenilikleri takip etmek ve bunlar içinden seçilenleri uygulayabilmek İstanbul'a ciddi bir bilgi akışını gerektiriyordu.

Önceki dönemlerde ortaya koyulan çabalar akamete uğrasa da II. Mahmud döneminde Osmanlı ordusunun geleneksel yapısı tamamen değişmeye başladı. Takip edilen Batılı usuller ve bu usullere kaynaklık eden kurumlar bu dönemde yerleşmeye başladı. Askerlik yeni bir düzene kavuşurken bu düzenin verimli ve kalıcı olabilmesi için askerî eğitimde önemli adımlar atılmalıydı. Çağın ihtiyaçlarını karşılayacak donanıma sahip Osmanlı subayını yetiştirmek üzere Mekteb-i Harbîye-i Şahâne adıyla bir okul açıldı. Bir askerî yüksek okul olarak Harbîye, alt dereceli okullardan beslenemediği için, ilk mezunlarını ancak Tanzimat döneminde verebildi. Osmanlı ordusu ilk kurmaylarına da Tanzimat döneminde kavuştu. Orduda ve toplumda değişimin öncüsü olan “mektepli” Osmanlı subayının önemi, uygulamaya konan her yenilikle daha fazla hissedilir oldu. Modern ateşli silahların ordu envanterine girişinde olduğu gibi bu silahların kullanımına yönelik kaynakların teminine de bu mektepli subaylar öncülük etti. (Mehmed Hüsrev, 1254, s. 6; Uyar & Erickson, 2014, s. 280-282, 304-307; Çelik, 2013; Sunar 2017; Ölmez 2017).

¹ Bazı Fenn-i Esliha kitapları hakkında detaylı bilgi için bkz. Mahmud Şevket.(1301[1885]), Fenn-i Esliha. Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-yi Şahane Matba'ası; Ahmed Muhtar & Şevki(1306[1890], Külliyyat-ı Fenni Esliha. Karekin Bağdadlıyan Matba'ası; Subhi & Naci. (1323[1907]). Rehber-i Fenn-i *Esliha*. Mekteb-i Fünûn-u Harbiye-i Şahâne Matba'ası.

Osmanlı askerî eğitiminin kurumsallaşması ve öğrenci sayısındaki artış, eğitimin yazılı kaynaklarına duyulan ihtiyacı artırdı. II. Mahmud döneminde² basılmaya başlanan ve talimleri detaylı biçimde tarif eden talimnamelere ek olarak askerlikle ilgili ayrıntılı bilgilerin yer aldığı yayınların sayısı sürekli arttı. (BOA (Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi), HAT (Hatt-ı Hümayûn), 310/18323, 29 Aralık 1252 [06 Nisan 1837]; ve 1305/50912, 29 Aralık 1252 [06 Nisan 1837]; İ. HR (İrâde Haricîye Nezâreti), 18/861, 01 Temmuz 1258 [08 Ağustos 1842]; HR. MKT (Haricîye Mektubî Kalemi Evrakı), 234/48, 25 Ağustos 1274 [10 Nisan 1858]; Somer, 2010; Uğur, 2018). Harbîye ve Tıbbîye gibi yüksek askerî okullara ikinci derece okullar eklenince ders kitabı ihtiyacı artmıştı. Sivil okullar da eğitim sistemine dahil olunca kitap ihtiyacını karşılamak için hem satın alma hem de basma faaliyeti sürekli hale geldi. Bazı okullar kendi matbaalarını kurarak ihtiyaçlarını kendileri karşıladı. Mühendishâne ve Mekteb-i Harbîye kendi matbaalarında giderek artan bir basma kapasitesi yakaladı. Tanzimat döneminde özel sektör gelişse de askerî yayınlar genelde devlet tesislerinde basıldı. Sivil yayınlarsa Maarif Nezareti'nin kontrolünde farklı bir alanda gelişti. Tanzimat dönemindeki yayınlar da önceki dönemde olduğu gibi Saray'ın yakın takibindeydi. Yazarlar, mütercimler ve takdim edenler ödüllendirilerek yazarlık ve yayıncılığın devlet tarafından teşviki sürmekteydi. (BOA, A.} MKT (Sadâret Mektubî Kalemi Evrakı), 11/33, 27 Mart 1260 [16 Nisan 1844] ve 169/71, 24 Şubat 1265 [19 Ocak 1849]; C.MF (Cevdet Maarif Evrakı), 43/2145, 29 Aralık 1260 [09 Ocak 1865]; A.} DVN. MHM (Sadâret Mühimme Evrakı), 25/29, 20 Ağustos 1274 [05 Nisan 1858]; MF. MKT (Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Evrâkı), 11/94, 28 Nisan 1290 [25 Haziran 1873]; Y.MTV (Yıldız Mütenevvî Maruzât Evrâkı), 68/23, 06 Mart 1310 [28 Eylül 1892]; İ.TAL (İrâde Taltifât), 45/36, 23 Ağustos 1311 [01 Mart 1894]; Tekeli&İlkin, 1999, s. 75-81).

Tanzimat döneminde, ordunun nizam ve taliminde olduğu gibi ateşli silah eğitiminde de pek çok yenilik hayata geçirildi. Bu yeniliklerin odağında da yine askerî okullar vardı. Temel bilgilerin kazanılması bir zorunluluk olduğundan eğitim programlarında modern ateşli silahların eğitime verilen yer giderek arttırıldı. Askerî okullarda konuyla ilgili derslere ait bilgiler içeren kitap ve risaleler eğitimin önemli kaynaklarıydı. Bu maksatla farklı dillerden yapılan tercüme de ilgililerce kullanılmaktaydı. Tercüme için Seraskerlik ve Tophane-i Amîre bünyesinde tercüme yapan komisyonlar kuruldu ve askerî yayınları tercüme eden subaylar ödüllendirilerek çalışmaları teşvik edildi. Bilgi ve birikimin zamanla artması tercüme ek olarak telif eserlerin yayınlanmasına imkân verdi. Sultan Abdülaziz dönemiyle birlikte Osmanlı ordusundaki yeni silahların çeşit ve modellerinin artması, telif ve tercüme olarak teknik yayınlara yansdı. Silah çeşidi ve modelleri arttıkça bu silahların doğru kullanılmasına rehberlik edecek uzman personel de yavaş yavaş yetişmekteydi. Ateşli silahlar alanında uzmanlaşan ve bu uzmanlıklarını farklı birliklerde meslektaşlarına ve geleceğin subaylarına aktaran subaylar Osmanlı ordusunda teknik eğitimin öncüsü oldu. Sürdürülen modernizasyon çalışmalarıyla birlikte Sultan Abdülaziz döneminde Amerikan ve Alman silahlarının Osmanlı envanterine girmesi, II. Abdülhamid döneminde yapılacak çalışmalar için

² Daha önceki dönemlerde de benzer yayınlar bulunmaktaydı ancak bunlar genelde el yazması olarak hazırlandığından çoğaltması zahmetliydi ve dağıtımı güçtü. Yazmalara göre zahmetsiz ve ucuz matbaa baskıları askerî yayınların artmasında önemli bir rol oynadı. III. Selim döneminde Mühendishâne Matbaası'nda önemli eserler basılırken, II. Mahmud döneminde matbaa ve basma sayısı arttı. Bu dönemde modern eğitime öncülük eden Hüsrev Paşa'ya ait talimnamelerin en güzel örnekleri Jak ve Henri Kayol Litografya matbaasında basıldı. II. Mahmud döneminde basılan talimnameler askerî matbuatın da gelişmesinin ilk aşamasıydı. Henri Kayol gayreti sayesinde II. Mahmud'dan yazma eserleri basma imtiyazını aldı. Kahraman, A.(2011). Taş Basması. TDV İslam Ansiklopedisi. (Cilt 40, 144-145). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.; Kut, T.(1994). Dârü'ttîbâa. TDV İslam Ansiklopedisi. (Cilt 9, 10-11). TDV İslam Araştırmaları Merkezi. Mühendishâne Matbaası hakkında detaylı bilgi için bkz. Beydilli, K.(1995). Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne Mühendishâne Matbaası ve Kütüphanesi (1776-1826). Eren Kitabevi.

önemli bir hazırlık aşaması oldu. Son teknoloji ürünü bu silahlarla donatılmaya başlanan Osmanlı ordusu çağdaşlarına bir adım daha yaklaştı. II. Abdülhamid'in saltanatıyla birlikte askerî açıdan yaşanan değişikliklerin yanında Osmanlı ordusunda kullanılan silahlarda da önemli değişiklikler ortaya çıkmıştı. (BOA, A.) MKT.MHM (Sadaret Mühimme Kalemi Evrâkı), 168/70 09 Ocak 1266 (25 Kasım 1849); A.) DVN.DVE (Sadaret Düvel-i Ecnebîye Evrâkı), 18/57 09 Ocak 1266 [25 Kasım 1849], C.AS (Cevdet Askerîye Evrâkı), 1064/46860 23 Ocak 1268 (18 Kasım 1851); İ.DH (İrâde Dahilîye), 537/37276, 26 Aralık 1281 [22 Mayıs 1865]; Ünal, 2008; Gencer vd., 2008).

Osmanlı ateşli silah literatürünü meydana getirecek yayınların çoğunluğunu oluşturan rehber, kılavuz, muhtıra ve talimname gibi yayınlar Tanzimat döneminde artmıştı. Eğitim sistemi oturdukça ve bu sistemi besleyen kurumların öğrenci sayısı arttıkça kaynak sayısının çoğalması da normaldi. Ancak söz konusu yayınların sayısındaki asıl yükselme ve çeşitlenme II. Abdülhamid döneminde oldu. Zira bu dönemde Osmanlı ordusu için Prusya Askerlik Sistemi'ne uygun ıslahatların yapılmasına karar verilmesi yeni kaynak ihtiyacını ortaya çıkardı. Prusya sistemini öğretmeleri için Almanya'dan danışman-subaylar talep edildi. Kaehler Heyeti³ adıyla bilinen Alman Islah Heyeti'nin gelişyle Prusya ekolü benimsenmiş oldu. Yeni usul Alman subaylar rehberliğinde tatbik edilirken takip edilen esasları gösteren yayınlar da Türkçe'ye çevrilmeye başlandı. Doktrin ve teşkilat açısından tercüme edilen yayınlara, Alman silahların Osmanlı envanterine girmesiyle birlikte bu silahları tanıttak için yeni yayınlar eklendi. Yayın sayısındaki artış ateşli silahların doğru tanınması için oldukça önemli olmasının yanında Osmanlı askerî literatürünün de zamanla genişlemesini sağladı. (BOA, Y. PRK.HR (Yıldız Perâkende Evrâkı Hâricîye Nezâreti Marûzâtı), 6/21, 09 Haziran 1299 [28 Nisan 1882]; Herwig, "The Prussian Model 1998; Uyar&Gök, 2013; Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi, c. I,II, 2004; Aydüz, 1999).

II. Abdülhamid'in saltanatında, devletin kurumlar ve toplum üzerinde sıkı kontrol getirmesine rağmen askerî modernleşme hamlesi önemli bir ivme kazandı. Almanlar'ın rehberliği eğitim ve disiplinde bir standardın yakalanmasını sağlamıştı. Askerî okullarda verilen eğitimin standardı yükseldikçe bu eğitimi tamamlayıp kıtaya çıkan Osmanlı subayları da ordu içinde farklı bir konuma yükseldi. Modern okullar Osmanlı ordusunun yeni komutanlarını yetiştirirken toplumunun aydın kesiminde asker varlığını güçlendirdi. Okuma- yazma dahi bilmeyen *Alaylı* subaylarla yaşanan gerginlikler bir tarafa bırakılırsa *Mektepli* subaylar ordunun modernizasyonunda üzerlerine düşen görevi yerine getirmeye başladı. Goltz'un⁴ izinden giden birçok subay, teorik bilgilerini kıta hizmetinde kazandıkları saha tecrübesiyle birleştirdiklerinde, askerî yayınlarda da çeşitlilik arttı. (BOA., İ.DH., 888/70644, 14 Ağustos 1300 [20 Haziran 1883]; Y.PRK.ASK (Yıldız Perâkende Evrâkı Askerî Marûzâtı), 21/28, 08 Şubat 1301 [09 Aralık 1883]; Y.MTV (Yıldız Mütenevvî Maruzât Evrakı), 15/19 09 Ekim 1301 (02 Ağustos 1884); HR.SYS (Haricîye Nezareti Siyasî Kısım Evrâkı), 30/60 29 Ekim 1312 (25 Nisan 1895); K1ş, 2017b; K1ş, 2017a).

Mahmud Şevket Paşa'nın Ateşli Silahları Konu Alan Eserleri ve Bunların Önemi

II. Abdülhamid dönemi, askerî modernleşme hareketinin gözle görülür sonuçlar vermeye başladığı bir dönem oldu. Bu dönemde Osmanlı askerî eğitiminin kurumsallaşma süreci Prusya

³ Kaehler Heyeti için bkz. Beydilli, K.(1979). II. Abdülhamid Devrinde Gelen İlk Alman Askerî Heyeti Hakkında. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 32, 481-493; Alkan, N.(2006). II. Abdülhamid Devrinde İstihdam Edilen İlk Alman Askerî Heyetinin Komutanı Otto von Kaehler ve Her İki Tarafın Beklentileri. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 43, 135-165.

⁴ General Feldmarschall Wilhelm Leopold Colmar Freiherr von der Goltz: Alman ve Osmanlı mareşali.

askerî sistemine uygun şekilde sürdürüldü. Çağdaş askerî eğitim süreçlerini tamamlayan Osmanlı subayları askerî, siyasî ve toplumsal açıdan pek çok yeniliğin öncüsü ve yürütücüsü oldu.

Osmanlı'da ateşli silahlar hakkında yazılı kaynakların artışı, diğer eserlerde olduğu gibi, bu kaynakların matbaa aracılığıyla basılabilmesi sayesinde oldu. Bu artışta silahların çeşitlenmesi⁵ ve eğitim sistemini şekillendiren Alman subayların⁶ yönlendirmeleri de önemli etkenlerdi. Ancak daha önceki dönemlerde genellikle topçuluk ve Fenn-i Ešliha başlığı altında incelenen ateşli silahlar II. Abdülhamid döneminde alt başlıklarda da incelenmeye başlandı. Yeni alınan her silah; üretimi, çalışma prensibi, kullanımı, mühimmatı ve muhafazası açısından pek çok yeni bilgiye ihtiyacı doğurdu. Böylece tüfekler, toplar ve bu silahlarda kullanılan mühimmatlar hakkındaki birçok farklı eser yayınlandı. Yayınlar çeşitlendikçe Osmanlı askerî modernleşmesinin seyrine de ışık tutacak önemli bir literatür ortaya çıktı⁷.

Alman İmparatorluğu'nun tesisinde önemli katkısı bulunan Prusya Askerî Modeli, II. Abdülhamid döneminde göreve başlayan Alman Islah Heyeti rehberliğinde Osmanlı ordusunun tamamında uygulanmaya başlandı. Alman usullerinin yerleşmesi Kaehler Heyeti'yle başlayan ıslah çalışmalarının uzun yıllar sürmesiyle mümkün oldu. Osmanlı ordusunun son savaşına Alman doktrini, teşkilatı ve teçhizatıyla girmesinde heyetler bünyesinde görev yapan Alman subaylarının da önemli katkıları oldu. Kaehler Heyeti'ne sonradan dâhil olan Colmar von der Goltz, Moltke'den⁸ sonra adından en çok söz edilen Alman subaydı. Goltz'un meslek ve vazife anlayışının yanında diğer Alman subaylardan farklı olan bakış açısı Osmanlı subaylarıyla iyi ilişkiler kurmasını sağladı. Mekâtib-i Askerîye Müfettişi olarak görevlendirilmesi, Harbiyeli subaylar üzerindeki tesirini güçlendirirken, bu subaylardan bazılarının kariyerinde de etkili oldu. Nitekim Goltz Paşa, askerî eğitimde bilgi ve tecrübenin paylaşılmasına fazlasıyla önem veriyordu. Goltz'un askerî tarihe ve taktik meselelere merakı, bilim ve askerlik arasındaki ilişkiye verdiği önem ve kazanılan tecrübenin hayata geçirilmesine dair ısrarı kendi eserlerinde vurguladığı hususlardı. Paşa'nın bakış açısı, Osmanlı ordusunun eğitiminde teoriye dayalı eğitim yanında pratik eğitime de önem verilmesine vesile oldu. Askerî bilgi ve tecrübenin aktarılmasında en kalıcı yol yazılı metinler olduğundan Goltz'un yakın çevresi bu alanda çalıştı. Başta Paşa'nın muavinleri olmak üzere birçok Osmanlı subayı mesleki yayınlar yapmaya

⁵ II. Abdülhamid dönemi silah alımları ve silah sanayii hakkında detaylı bilgi için bkz. Yorulmaz, N.(2018). Büyük Savaşın Kara Kutusu, II. Abdülhamid'den I. Dünya Savaşı'na Osmanlı Silah Pazarının Perde Arkası, Kronik Yayınları; Tetik F.(2018). Sultanın Silahları, II. Abdülhamid Dönemi Savunma Sanayii ve Silah Teknolojisi. Dergah Yayınları.

⁶ Alman subayların eserlerine ait örneklerden bazıları için bkz. Blume.(1313[1897]). Sevk'ülceyş. I, II, müt. Osman Senâi, Yovonaki Panayotidis Matba'ası; Havşild.(1314[1898]). Alman Usûl-i Harbine Dâir Ameli Misâller. (Vahid Artin, müt.). Asaduryan Şirket-i Mürettebîye Matba'ası; Fon der Golts.(1315[1899]). Harbin Sevk ve İdâresi, (Osman Senâi, müt.). Artin Asaduryan Şirket-i Mürettebîye Matba'ası; Litzman.(1920). Bölüğün Muhârebe Ta'limi, (Mustafa Kemal, müt.). Mahmud Bey Matba'ası.

⁷ Türkiye'de bu yayınlara üç kütüphanenin internet siteleri üzerinden erişilmektedir. Bunlar; Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı ve TBMM Kütüphanesi'dir. <http://bilgimerkezi.atauni.edu.tr/yordam/>, (Erişim Tarihi: 22.08.2021) ; <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php>, (Erişim Tarihi: 22.08.2021) ; <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 22.01.2021); Ayrıca İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde de bazı önemli yayınlar bulunmaktadır: <https://kutuphane.istanbul.edu.tr/tr/>, Erişim Tarihi: 22.01.2021

⁸ Moltke, Helmuth von Moltke: Alman Mareşal ve devlet adamı. Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunduğu yıllar için bkz. Moltke, H. v.(1999). Moltke'nin Türkiye Mektupları. (Hayrullah Örs, çev.). 3. Baskı, Remzi Kitabevi.

başladı. Mehmed Tahir,⁹ Osman Senai¹⁰ ve Mahmud Şevket¹¹, Paşa'nın eserlerini tercüme ettikleri gibi kendi tecrübelerini de kitaplaştıran subaylardan bazılarıydı. (BOA. Y. MTV., 16/15, 12 Ocak 1302 [01 Kasım 1884]; BOA, Y.MTV., 131/25, 16 Mayıs 1313 [04 Kasım 1895]; Goltz Paşa, 2014; Goltz, 2106; Kış, 2017b; Gülcü, 2019; Yeşil, 2013).

Modern askerî okullardan yetişmiş olan Mahmud Şevket, 1880'de Erkân-ı Harbîye Yüzbaşısı olarak kıtaya çıktı. İlk görev yeri *Erkân-ı Harbîye Dairesi II. Şube Telif ve Tercüme Bürosu* oldu. Arapça, Fransızca ve Almanca bilgisinin bu atamada etkisi olmuştu. Daha sonra Harbîye Mektebi'nde ders vermeye de başlayan Mahmud Şevket'in yolu burada Goltz Paşa¹² ile kesişti. Böylece görev süresince Goltz Paşa'ya eşlik eden yakın çevreye Mahmut Şevket de katıldı. Yeni nesil Osmanlı subaylarını etkilediği gibi mesleki açıdan da yönlendiren Goltz, görev süresi boyunca askerî tecrübenin paylaşılmasının bir alışkanlık haline gelmesine çalıştı. Bu gayretini sürdürürken; teorik bilginin önemini kabul etmekle birlikte bu bilginin kalıcı ve faydalı olabilmesi için askerî pratiğin hayati derecede önemli olduğunu vurguladı. Prusya ordusunda yaşadığı tecrübelerini paylaştığı kitapları ve diğer eserleri Türkçe'ye çevrildikçe Goltz'un rehberliğindeki Osmanlı subayları da kendi bilgi ve tecrübelerini yazılı olarak paylaşmaya başladı. Mahmud Şevket Bey de hazırladığı tercüme ve telif eserlerle bu akıma katıldı. (BOA, Y.PRK. BŞK (Yıldız Perâkende Evrâkı Başkitabet Dairesi Marûzâtı) 9/56, 09 Eylül 1302 [28 Kasım 1884]; Y.MTV., 26/70 06 Nisan 1304 [02 Ocak 1887]; Y.PRK. MYD (Yıldız Perâkende Evrâkı Evrâk-ı Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiye Dâiresi) 13/86, 11 Nisan 1311 [22 Ekim 1893]; Günay, 1991; Akcan, 2015; Goltz Paşanın Hatırası ve Hal Tercümesi, 1953).

Osmanlı ordusunun modern piyade tüfeği ihtiyacının karşılanması için II. Abdülhamid döneminde diğer üreticilerden vazgeçilerek Mauser firmasıyla bir anlaşma yapıldı. Mauser, Alman ordusunda kullanılan tüfeklerinin ünü sayesinde Osmanlı İmparatorluğu da dahil olmak üzere birçok farklı ülke için üretim yapan bir Alman firmasıydı. 1887'de yapılan anlaşmayla Osmanlı ordusunun kullandığı eski tüfekler Mauser tüfekleriyle değiştirilmeye başlandı. Söz konusu siparişin takibi ve İstanbul'a yapılacak sevkiyatların kontrolü için üretim merkezi olan Almanya'nın *Oberndorf an Neckar* şehrinde bir Osmanlı komisyonu görevlendirildi. Bu komisyonun da katkısıyla 1887-1914 yılları arasında yaklaşık 1 milyon adet Mavzer Tüfeği Osmanlı ordusuna teslim edildi. (Türk, 2012, s. 201-208).

Mahmud Şevket Bey, askerî kariyerinin ilk dönemlerinde ateşli silahlar alanında önemli görevlerde bulundu. Genç bir kurmay olarak yabancı dil bilgisi ve Tophâne-i Âmire bünyesinde

⁹ BOA. Y.PRK. SGE (Yıldız Perâkende Evrâkı Mâbeyn Erkânı ve Saray Görevlileri Arızaları), 3/8, 17 Eylül 1305 [28 Mayıs 1888], Kitap için bkz. Fon der Golts Paşa.(1301). *Millet-i Müsellâha Asrımızın Usûl ve Ahvâl-i Askerîyesi*, (Mehmed Tahir, müt.). Matba'a-i Ebuuziyya.

¹⁰ Osman Senai Erdemgil, Türk asker ve yazar. BOA, Y.MTV.,110/39, 04 Haziran 1312 [03 Aralık 1894]; Bkz. Aysal, N. (2014). Harp Tarihi Yazımına Dair Özgün Bir Yaklaşım: Osman Senai Bey. *Turkish Studies*, 9(10) 1199-1220; Ayrıca bkz. Fon Der Golts.(1315[1899]). Harbin Sevk ve İdâresi. (Osman Senâi, müt.). Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matba'ası.

¹¹ Mahmud Şevket Paşa, Osmanlı Mareşali ve Harbiye Nazırı. Kitap hakkında detaylı bilgi için bkz. Baron Fon der Golts.(1301[1885]). *Seferber Zabitâna Mahsûs Muhtıra*. (Mahmud Şevket, müt.). y.y.

¹² Goltz Paşa'nın askerî bürokrasideki yerini ölümsüzleştiren asıl etken Osmanlı düşünce yapısını ve özellikle genç nesli doğru tahlil ederek buna göre hareket etmesiydi. Goltz, Alman meslektaşlarının mesleki ve sosyal açıdan yaptığı ve genellikle Türk subaylarına yukardan bakmaktan kaynaklanan hataları tekrar etmemiş, Osmanlı subaylarına Prusya Sistemi'ni öğretirken bunu Osmanlı şartlarına uygun olarak yapmaya gayret etmişti. Kendi cümlelerinden yola çıkıldığında bu tahlil ve davranışın özünü; "*Filhakika Osmanlı ordusunda Alman usul-i harbi tatbik olunamazdı Türk usul-i harbi tatbik olunabilirdi.*" ifadesi teşkil etmekteydi. Von der Golç.(1332[1916]). Genç Türkiye'in Hezîmeti ve İmkân-ı İ'tilâsı. (H. Cevdet, müt.). Cemiyet Kitabhânesi.

aldığı ilk vazifeler, onun bu alanda söz sahibi bir uzman olmasını sağladı. Almanca bilgisi, Goltz'la yakınlığı ve daha önceki görevleri Almanya'da *Mavzer Muayene Komisyonu*'nda¹³ görevlendirilmesinde etkili oldu. Bu görev sırasında mirlivalığa kadar terfi etti, yani o da Paşa oldu. Almanya'daki görevi onun bu ülkede üretilen modern silahlar hakkındaki bilgi ve tecrübesinin artmasına imkân sağlamıştı. (Türkmen, 2003; Mahmud Şevket Paşa'nın Sadaret Günlüğü, 2014).

Silah bilgisini aktarmakta gayretli olduğu anlaşılan Mahmud Şevket Paşa, ateşli silahlar hakkında bilgi veren beş eser kaleme almıştı. Bu eserleri nitelik açısından iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki, ateşli silahların geneli veya bir grup silah hakkında bilgi veren kitaplardır. İkinci grup eserse Mavzer tüfekleri hakkında yapılan yayınlardır. Paşa'nın ateşli silahları inceleyen ilk eseri, *Fenn-i Esliha* adlı kitaptır. Bu kitap baruttan başlayarak, barutun kullanıldığı silahlarla ilgili genel bilgi veren bir rehberdir. Kitap, içerik itibarıyla temel bir silah eğitimi almış kişilere silahlar, balistik ve nişancılık hakkında detaylı bilgi aktarmayı hedeflemektedir. Aynı adla yayınlanan dönemin diğer yayınlarında görüleceği üzere belirli bir silaha odaklanmak yerine ateşli silahların temel prensiplerinden yola çıkılmıştır. İlk gruptaki diğer kitap, *Mükerrer Ateşli Tüfenkler* başlığıyla yayınlanmıştı. Bu kitapta birden fazla atış yapma kapasitesine sahip Osmanlı ve diğer devletlerin orduları tarafından kullanılan tüfekler incelenmişti. (Mahmud Şevket, 1301(1885); Mahmud Şevket, 1308[1892]).

Yazarın ateşli silahlarla ilgili genel bilgi veren kitaplarını Mavzer tüfeklerine özel olarak yazılmış kitaplar izledi. Bu kitaplarda diğer silahlara herhangi bir atıfta bulunulmamış sadece Mavzer tüfekleri konu edilmişti. Mavzer tüfekleriyle ilgili özel kullanım kılavuzları ve eğitim kitapları olarak da tanımlanabilecek bu yayınlar, askerinin elindeki silahı etkili ve maksada uygun şekilde kullanmasını öğretebilmeyi amaçlamaktaydı. Askerinin silahını iyi tanımasıyla başlayan bu eğitimle; silahı meydana getiren parçalar, cephaneye, donanım ve kasatura gibi yardımcı ekipmanlar hakkında bilgi sahibi olunması hedeflenmekteydi. Aynı zamanda silahın temizliği ve muhafazası için yapılması gerekenler de vurgulanan konular arasındaydı. Mavzer tüfekleriyle ilgili yazılmış olan altı kitaptan üçünün yazarı Mahmud Şevket Paşa'ydı. Diğer üç kitapsa; Bronzart von Schellendorf, Piyade Endaht Mektebi Kumandan Muavini Ahmed Ali ve bir komisyon tarafından yazılmıştı. (Schellendorf, 1304(1889); Ahmed Ali, 1328(1912); Küçük Çaplı Mavzer Tüfenklerinin Ta'rifatı, 1311(1895); Ayduz, 1999, s. 29-35).

Mahmud Şevket Paşa tarafından ateşli silahlar hakkında Harbîye müfredatına uygun olarak kaleme alınan kitapların en önemli özelliği subay ve askerî öğrencilere yönelik olmasıydı. Diğer askerî maksatlı yayınlarda da olduğu gibi bu durumun temel sebebi Osmanlı ordusunda okuma yazma oranının düşüklüğüydü. Askerlerin neredeyse tamamına yakını okuma bilmediğinden silahlarla ilgili detaylar onları eğitecek olan subaylara ve subay adaylarına aktarılmak durumunda kalmıştı. Mahmud Şevket Paşa yayınlarında sadece genel bilgilerle yetinmemiş, tüfeklere ait bilinmesi gereken hemen bütün meseleleri detaylandırmıştı. Ayrıca bu yayınlarda özenle hazırlanmış çizimler bulunmakta ve kullanıcıya tüfekte ilgili görsel bilgi verilmekteydi. Hatta *Küçük Çaplı Mavzer Tüfenklerine Mahsus* adlı kitapçık neredeyse sadece görsel

¹³ Model 1887 tüfeklerinin siparişinin hemen ardından 11 Mart 1887'de Oberndorf'a gelen Osmanlı görevlileri, 21 Mart'ta üretilen ilk 12 tüfeğin denemelerini yaparak çalışmalarına başlamıştı. İlk komisyon aşağıda isimleri verilen beş subaydan meydana geliyordu: Albay İzzet Bey (Eski Viyana Ateşemiliteri, daha sonra Mirliva ve Sadrazam Ahmet İzzet Paşa), Kaimmakam Hasan Sabri Bey (ABD Silah Muayene Komisyonu eski üyesi), Binbaşı Mahmud Şevket Bey, Binbaşı Tahir Bey (Harbiye Mektebi muallimlerinden), Yüzbaşı Ahmed Hamdi Bey (ABD Silah Muayene Komisyonu eski üyesi); Seel, W. (1981). Mauser-Gewehre unter dem Halbmond Türken Mauser., Deutsche Waffenzournal, 10/12(1), 977-978.

öğelerden oluşmakta ve bu öğeler teknik detaylarla desteklenmekteydi. Her üç eser de Fenn-i Esliha veya tüfek çeşitlerine dair yazılmış genel bilgi veren kitaplardan bu yönleriyle ayrılmaktaydı. (Türkmen, 2015).

Mahmud Şevket Paşa'nın Mavzer tüfeklerini konu alan eserlerinin asıl kıymeti, bu silahların üretiminden sevkiyatına her aşamasında görev yapmış bir subayın ilk elden paylaştığı bilgileri içermesiydi. Bu durum Osmanlı ordusunda teknik alanda bir uzmanlaşmanın olduğuna işaret etmekle birlikte bu bilgilerin ilgililerle paylaşılmasına gayret edildiğinin de bir göstergesiydi.

Fenn-i Esliha: Mahmud Şevket Paşa'nın ateşli silahlarla ilgili ilk eseri idi. Bu eseri kaleme aldığı Yüzbaşı rütbesinde olan Mahmud Şevket, kitap basıldığında Kolağası rütbesine terfi etmişti.

Kitap, kapağından anlaşıldığı üzere, "Mekteb-i Harbîye-i Şahânenin Piyâde ve Süvâri Üçüncü Sınıf Şakirdânına Mahsus" olarak hazırlanmıştı. Diğer bazı örneklerde olduğu gibi kesici ve delici silahlara yer verilmeyerek, sadece ateşli silahlar konu alınmıştı. Barutun icadının anlatımıyla başlayan ilk bölümden itibaren hafif ve ağır silahlar hakkında temel bilgilere yer verilmişti. (Mahmud Şevket, 1301[1885], s. 2).

Ateşli silahları hafif ve ağır silahlar olarak ikiye ayıran yazar, hafif silahları ele alırken Osmanlı ordusunun kullandığı Martini-Henry tüfeklerini incelemiş ve diğer devletlerin kullandığı tüfeklerle mukayese yapmıştır. Ağır silahlar konusunda daha derinlemesine bilgi verilen kitapta bu silahların çeşitleri, kullandıkları mühimmatlar ve atış prensipleri detaylı olarak anlatılmıştır. Bu bilgilerin yanında topçunun ateşinin isabetini sağlayan nişan aletleri hakkında da bilgi verilmiştir. Kitabın son bölümlerinde dönemin şartlarında nadiren de olsa kullanılan roketlere ait silahlar hakkında da genel bilgiler aktarılmıştır. (Mahmud Şevket, 1301[1885], s. 43, 184, 228, 256).

Kitabın ek bölümünde yer alan *Tarih-i Eslihaya Dâir Mâ'lumât-ı Muhtasara* başlığı altında, barutun icadından Hicrî 1301'e kadar ateşli silahların geçirdiği aşamaları ve ortaya çıkan yenilikleri oldukça verimli bir şekilde özetlenmiştir. Yazarın okuyucuya sunduğu bu özet bilgi ateşli silahlar hakkında genel bir fikir edinmek için oldukça kolay ve anlaşılır bir başvuru metni niteliğindedir. (Mahmud Şevket, 1301[1885], s. 278-293).

293 sayfadan ibaret olan bu eser, ateşli silahlar hakkında verdiği temel bilgiler açısından Harbîyeliler için önemli bir kaynak niteliğindedir. Diğer yayınlarla birlikte değerlendirildiğinde subay adaylarının eğitiminde kullanılan bu eser, çağdaş kaynaklar arasında yer almaktaydı.

Mükerrer Ateşli Tüfenkler: Osmanlı ordusunda ve diğer ordularda kullanılan mükerrer ateşli tüfekleri konu alan kitap 1308'de (1890/1891) yayınlandı. Bu tarihte Mahmud Şevket Paşa'nın rütbesi miralaydı.

Kitabın ön sözünde belirtildiği üzere, daha önceki yayınlara gösterilen ilgi ve özellikle Padişah'ın yazarı madalya ile ödüllendirmesi, piyade tüfekleri hakkında önemli bilgiler içeren bu eserin yayınlanmasına vesile olmuştu. Yazar, eseri hazırlarken başvurduğu kaynakları sayarken aynı zamanda dönemin Batılı kaynaklarının da takip edildiğine işaret etmekteydi. Piyade sınıfının kullandığı silahların tarihçesiyle başlayan "birinci fasıl"dan itibaren toplam 4 bölümde, söz konusu silahların çeşitlerine ait önemli bilgiler verilmektedir. Toplam 93

sayfadan oluşan kitap, okuyucuya Osmanlı piyade tüfekleri ve diğer ordularda kullanılan tüfekler hakkında mukayese imkânı sunmaktadır. Bu mukayesenin yapılabilmesi için silahlar ülkelere ve markalara göre ayrı ayrı incelenmiştir. Yazar üçüncü bölümde “İstikbâl Tüfenkleri” başlığı altında eldeki verilerden yola çıkarak gelecekte üretilecek tüfeklerle ilgili teknik değerlendirmelerde bulunmaktadır. (Mahmud Şevket, 1308[1892], s. 64).

Kitapta dikkat çeken hususlardan biri, okuyucunun doğru anlayabilmesi için silah markalarının ve bazı isimlerin Latin alfabesiyle yazılmasıdır. Ayrıca kitabın genelinde verilen bilgileri desteklemek için 31 adet teknik resim kullanılmıştır. (Mahmud Şevket, 1308[1892], 11, 33, 73).

Asâkir-i Şahânenin Piyade Sınıfına Mahsûs 87 Modeli Mükerrer Ateşli Mavzer Tüfengi: Erkân- ı Harb Binbaşısı Mahmud Şevket Bey tarafından Mavzer tüfekleri için hazırlanan ilk kitap “Asâkir-i Şahâne'nin Piyade Sınıfına Mahsus 87 Modeli Mükerrer Ateşli Mavzer Tüfengi” adıyla 1887'de yayınlandı. Kitabın ikinci baskısı 1889'da yapıldı. Mukaddime bölümünde veya diğer bölümlerde kitabın yazılış maksadıyla ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bunun yanında iç ve dış kapaklarda “Mekteb-i Harbiye-i Şahâne Şâkirdanıyyla Küçük Zabitana Mahsus Olmak Üzere Tertib Olunmuştur” ifadesiyle hedef kitle vurgulanmaktaydı. Toplam 42 sayfadan olan kitabın ek bölümünde Model 1887 Türk Mavzeri'nin mekanizma hareketlerini gösteren 6 sayfa üzerine yerleştirilmiş 3 sayfa çizim bulunmaktadır. (Mahmud Şevket, 1303[1887], s. 3, 29).

Mauser tarafından üretilen Model 1887 Türk Mavzeri [İlk siparişten sonra 7,65 x 53 mm olarak imal edilmesi kararlaştırılan ilk 280.000 tüfek] birlikler tarafından ilk defa kullanılacağından, bu kitapta, görsel öğelerle birlikte ve silaha ait detaylı teknik bilgi verildiği görülmektedir. Genel görünüşten mühimmata kadar tüfeğe ait bütün detaylar maddeler halinde verilmiş ve bu detaylar 27 maddede toplanmıştır. Tüfeğin dıştan görünüşü, namlu, mekanizma, tetik grubu, nişangah ve fişekler hakkında verilen bilgiler görsellerle desteklenmiştir. Teknik resim olduğu anlaşılan bu görselleri *şekil* olarak adlandıran yazar, toplam 31 adet *şekil* kullanmıştır. (Mahmud Şevket, 1303[1887], s. 30-32).

87 Modeli Mavzer tüfeği için bir temel kullanım kılavuzu olan eser sayesinde, ilgili tüfeğin doğru kullanımına imkan veren bilgilere rahatça ulaşılabilmektedir. Temel bilgilere ek olarak ayrıca silahın temizliği, bakımı, muhafazası ve arıza hallerinde yapılacak işlemler de tarif edilmiştir. Temizlik ve muhafazaya verilen önemin ısrarla vurgulandığı, bu konulara ayrılan 12 sayfadan anlaşılmaktadır. (Mahmud Şevket, 1303[1887], s. 32-42).

Osmanlı askerinin ilk kez kullanacağı bir silahla ilgili oldukça detaylı bilgiler veren kitap, bu bilgileri aktaracak olanlara kolay anlaşılır bir dil sunmuştur. Söz konusu bilginin görsel öğelerle desteklenmesi, okuyucunun konuya hâkimiyetini artırması bakımından önemli bir ayrıntıdır.

Küçük Çaplı Mavzer Tüfenkleri: Mahmud Şevket Paşa tarafından Mavzer tüfekleri için hazırlanan ikinci kitap olan “Küçük Çaplı Mavzer Tüfenkleri” 1895'te yayınlandı. Kitap toplam 162 sayfa olup 1306 modeli [Model 1890 Türk Mavzeri] ve 1309 modeli Mavzer tüfeklerine [Model 1893 Türk Mavzeri] ait 6 sayfa çizim de içermektedir. (Mahmud Şevket, 1311a [1895]).

Mahmud Şevket Paşa'nın bu kitabı Mauser fabrikasına verilen ilk siparişin değiştirilmesinden sonra gelmeye başlayan küçük çaplı (7,65 mm) tüfekleri konu almaktaydı. Bu kitapta Model 1890 ve 1893 Türk Mavzeri'nin çalışma prensipleri, parçaları ve mühimmatı ile ilgili detaylı

bilgiler verilirken, silahın ve teçhizatının temizliği ve muhafazası hakkında da yapılması gerekenler ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Kitap yayımlandığı sırada rütbesi miralay olan Mahmud Şevket Bey aynı zamanda *Tüfenk ve Fişenk Muayene Komisyonları Reis Muavini* olarak görev yapmaktaydı. (Mahmud Şevket, 1311a [1895], s. 4).

Oldukça detaylı teknik bilginin yer aldığı bu kitap, bir kullanım kılavuzundan ziyade silahın bütün özelliklerine hakim olunmasını hedefleyen bir bilgi kaynağı olarak hazırlanmıştır. Tüfeği meydana getiren parçalar ve yardımcı ekipmanlar ayrıntılı bir şekilde tanıtılırken bunların vazifeleri ve çalışma esasları hakkında bilgi verilmiştir. Kitapta teknik bilginin yanında kullanıcının tüfikle nasıl nişan alacağı ve atışın isabeti için yapılması gerekenler ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır. Bu bölümün temel hareket noktası, tüfeğin nişangahında bulunan mesafe taksimlerinin nasıl kullanılacağı meselesidir. Verilen tariflerle nişancının hangi mesafe için hangi nişangahı kullanacağı anlatılırken bunun yapılması halinde atışın isabetli olacağı vurgulanmaktadır. (Mahmud Şevket, 1311a [1895], s. 6, 96, 133).

Mahmud Şevket Paşa'nın bu kitabı, 1890 ve 1893 model tüfeklerin tanınması, kullanımı ve muhafazası hakkında önemli bir bilgi kaynağıdır. Bu kaynak Osmanlı askerleri için diğer Mavzer modellerinin kullanımında da öğrenimi kolaylaştıracak unsurlar arasında sayılabilir. Zira daha sonra kullanılan modellerde fark çalışma prensibinde değil fiziki detaylar ve yardımcı ekipmanlarda görülmektedir.

Küçük Çaplı Mavzer Tüfenklerine Mahsus Atlas: Mahmud Şevket Paşa tarafından Mavzer tüfekleri ile ilgili olarak yayınlanan son eser olan “Küçük Çaplı Mauser Tüfenklerine Mahsus Atlas” tüfeklerin görseller ve daha çok da çizimlerle tarif edildiği bir yayındır. (Mahmud Şevket, 1311b [1895]).

Atlasın Türkiye'deki nüshası Askerî Müze Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Bu nüshada yayın yılı bulunmamakla birlikte müze kayıtlarındaki künyeye göre yayın yılı Hicrî 1311'dir (1893/1894). Yayın yılı, kitabın diğer nüshasının bulunduğu American Library of Congress kayıtlarında da aynıdır. Toplam 16 sayfa olan kitapta, 1887, 1890 ve 1893 Modeli Türk Mavzeri'ne ait detaylı çizimlere yer verilmiştir¹⁴. (Mahmud Şevket, 1311b [1895]).

Silahlar, silahlara ait parçalar ve cephaneye görsel öğeler kullanılarak detaylı şekilde anlatılırken, kitabın son bölümünde silahlarla atış yapılacağı esnada uygulanması gereken teknik bilgiler verilmiştir.

SONUÇ

Osmanlı ordusunun geçirdiği değişim 18. yüzyılın sonlarından itibaren Batı'da kabul gören usuller model alınarak sürdürüldü. Hayata geçirilen yeniliklerin etkisiyle orduyu besleyen kurum ve kanallar da modernleşme akımından etkilendi.

II. Mahmud döneminde geriye dönülmez şekilde gerçekleştirilen ıslahatlar ordudan diğer kurumlara yayıldı. Bu dönemde kurulan Harbîye Mektebi, Osmanlı ordusunun modern subay

¹⁴Amerikan Birleşik Devletleri Kongre Kütüphanesi'nde bulunan kaydın detayları hakkında bkz. https://catalog.loc.gov/vwebv/search?searchCode=LCCN&searchArg=2015377116&searchType=1&permalink=y&__cf_chl_jschl_tk__=pmd_pFu2wwu1iqRpAgckd5AcjVUwyOiZaifKEaoFJAakuYk-1629626333-0-gqNtZGzNAmWjcnBszQvR (Erişim tarihi: 22.01.2021)

ihtiyacını karşılamayı amaçlamaktaydı. Bu okul askerî modernleşmenin simgesi haline gelirken Harbîyeli subaylar da yenilik hareketinin yürütücüsü oldu.

Osmanlı yönetimi, model alınan sistemlere göre yabancı subaylar istihdam ederek teorik ve pratik eğitimde bunların bilgi birikiminden faydalanmaktaydı. Bu subaylar aynı zamanda okullardaki müfredatı destekleyecek yayınların temin edilmesinde önemli rol oynamaktaydı. Okul ve öğrenci sayısı arttıkça kitap ve diğer yazılı kaynaklara duyulan ihtiyaç da arttı. Bu sebeple yabancı yayınların tercümelerinde artış görüldü. Matbaa teknolojisindeki gelişmeler sivil yayınlarda olduğu gibi askerî yayınların artışını kolaylaştırmıştı. Askerî yayınlar arasında ateşli silahlarla ilgili olanların sayısı envanterdeki silahlar çeşitlendikçe arttı. Bu yayınlarda önceleri tercüme eserler ön plandayken daha sonraki dönemlerde telif eserler de yayımlandı. Ateşli silahların tamamına veya bir çeşidine yönelik yayınlar yapıldığı gibi sadece bir model silaha dair yayınlar da görüldü.

Kariyerinde sadrazamlığa kadar yükselen Mahmud Şevket Paşa, modern Osmanlı eğitiminin en önemli temsilcilerinden biriydi. Paşa, askerî kariyeri boyunca atandığı kritik görevlerde kazandığı bilgi ve tecrübeyi meslektaşlarıyla ve diğer ilgililerle paylaşmayı seçen subaylardandı. Özellikle Almanya'da geçirdiği yıllar onun ateşli silahlar hakkında ciddi bir bilgi birikimine sahip olmasını sağlamıştı. Mauser Silah Fabrikası'nda geçirdiği günlerden geriye Mavzer tüfekleriyle ilgili 3 kitap kaldı. Mahmud Şevket Paşa, ayrıca ateşli silahlarla ilgili genel bilgi veren bir kitapla piyade tüfeklerini konu alan bir kitap daha yayınladı. Mahmud Şevket Paşa'nın kariyerindeki ilerlemenin de izlenebileceği bu kitapların Osmanlı askerî literatürüne katkısıysa iki açıdan önemliydi. Bunlardan ilki; modern Osmanlı subayının aldığı eğitim sayesinde askerî teknolojideki gelişmeleri takip edebilmesi ve bu gelişmeleri silah arkadaşlarının istifadesine sunabilmesiydi. İkinci önemli katkısıysa; Osmanlı ordusunun modern piyade tüfeği ihtiyacı karşılanırken, Osmanlı subayının üretimden sevkiyata kadar sürecin tamamına hakim olduğunu göstermesiydi. Zira Mahmud Şevket Paşa'nın konu hakkındaki tecrübesi sadece süreci izlemekle edinilen bilgilerden ibaret değildi. Bu eserler söz konusu tüfeği kullanacak olanlara ilk elden ve Türkçe olarak kolay anlaşılır bilgiler sunmaktaydı.

Sonuç olarak, Mahmud Şevket Paşa'nın yayınları Osmanlı subaylarının askerlik mesleğiyle ilgili kritik konularda kazandığı tecrübenin bir göstergesi olmakla birlikte bu tecrübenin paylaşılma yöntemlerine dair de bir örnektir. Birçok Osmanlı subayı bu yolla tecrübesini meslektaşlarına aktarabilmiştir. Yayınlanan eserler aracılığıyla meslektaşlarla bilgi paylaşma alışkanlığı Cumhuriyet ordusunda da bir süre devam etmiştir.

Etik Metin

Bu makalede, araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

A.} DVN. MHM, 25/29, 20 Ağustos 1274 [05 Nisan 1858]

A.} DVN.DVE, 18/57, 09 Ocak 1266 [25 Kasım 1849]

A.} MKT, 11/33, 27 Mart 1260 [16 Nisan 1844] ve 169/71 24 Şubat 1265 [19 Ocak 1849]

- A.} MKT.MHM, 168/70, 09 Ocak 1266 [25 Kasım 1849]
 C.AS, 1064/46860, 23 Ocak 1268 [18 Kasım 1851]
 C.MF, 43/2145, 29 Aralık 1260 [09 Ocak 1865]
 HAT, 310/18323, 29 Aralık 1252 [06 Nisan 1837] ve 1305/50912, 29 Aralık 1252 [06 Nisan 1837]
 HR. MKT, 234/48, 25 Ağustos 1274 [10 Nisan 1858]
 HR.SYS, 30/60, 29 Ekim 1312 [25 Nisan 1895]
 BOA, İ. HR, 18/861, 01 Temmuz 1258 [08 Ağustos 1842]
 İ.DH, 537/37276, 26 Aralık 1281 [22 Mayıs 1865] ve 888/70644, 14 Ağustos 1300 [20 Haziran 1883]
 İ.TAL, 45/36, 23.Ağustos.1311 [01 Mart 1894]
 MF. MKT, 11/94, 28 Nisan 1290 [25 Haziran 1873]
 Y. MTV, 16/15, 12 Ocak 1302 [01 Kasım 1884]
 Y. PRK.HR, 6/21, 09 Haziran 1299 [28 Nisan 1882]
 Y.MTV, 15/19, 09 Ekim 1301 [02 Ağustos 1884]; 26/70, 06 Nisan 1304 [02 Ocak 1887] ve 68/23, 06 Mart 1310 [28 Eylül 1892]
 Y.PRK.ASK, 21/28, 08 Şubat 1301 [09 Aralık 1883]
 Y.PRK. BŞK, 9/56, 09 Eylül 1302 [28 Kasım 1884]
 Y.PRK. MYD, 13/86, 11 Nisan 1311 [22 Ekim 1893]

Kaynak Eserler

- Ahmed Ali. (1328[1912]). *Piyâde efrâd dersleri no.3 küçük çaplı mavzer tüfengi ve usûl-i tathîr*. Mekteb-i Harbîye Matba'ası.
- Ahmed Muhtar ve Şevki. (1306[1890]). *Külliyat-ı fenni esliha*. Karekin Bağdadlıyan Matba'ası.
- Baron Fon der Golts. (1301[1885]). *Seferber zabıtâna mahsûs muhtıra*, (Mahmud Şevket, Müt.). y.y.
- Blume. (1313[1897]). *Sevk'ülceys. I, II*, (Osman Senâi, Müt.). Yovonaki Panayotidis Matba'ası.
- Fon der Golts Paşa. (1301[1885]). *Millet-i müsellâha asrımızın usûl ve ahvâl-i askerîyesi*. (Mehmed Tahir, Müt.). Matba'a-i Ebuzziya.
- Fon der Golts. (1315[1899]). *harbin sevk ve idâresi* (Osman Senâi, Müt.). Artin Asaduryan Şirket-i Mürettebîye Matba'ası.
- Havşild. (1314[1898]). *Alman usûl-i harbine dâir amelî misâller*. (Vahid, Müt.). Artin Asaduryan Şirket-i Mürettebîye Matba'ası.
- Litzman. (1920). *Bölüğün muhârebe ta'limi*. (Mustafa Kemal, Müt.). Mahmud Bey Matba'ası.
- Mahmud Şevket. (1301[1885]). *Fenn-i esliha*. Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-yi Şahane Matba'ası.
- Mahmud Şevket. (1303[1887]). *Asâkir-i şâhâne'nin piyade sınıfına mahsus 87 modeli mükerrer ateşli mavzer tüfengi*. Mekteb-i Harbiye-i Şahâne Matba'ası.
- Mahmud Şevket. (1308[1892]). *Mükerrer ateşli tüfenkler*. Karabet Matba'ası.
- Mahmud Şevket. (1311a [1895]). *Küçük çaplı mavzer tüfenkleri*. Matba'a-i Osmaniye.
- Mahmud Şevket. (1311b[1895]). *Küçük çaplı mavzer tüfenklerine mahsus atlas*. Matba'a-i Osmanîye.
- Mehmed Hüsrev. (1251[1835]). *Müzekkire-i zabıtân*. y.y.
- Subhi & Naci. (1323[1907]). *Rehber-i fenn-i esliha*. Mekteb-i Fünûn-u Harbiye-i Şâhâne Matba'ası.
- Von der Golç. (1332[1916]). *Genç Türkiye'in hezîmeti ve imkân-ı i'tlâsı*. (H. Cevdet, Müt.). Cemiyet Kitabhânesi.

Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Agoston, G. (2006). *Barut, top ve tüfek Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri gücü ve silah teknolojisi*, (Tanju Akad, çev.). Kitap.
- Akcan, E. (2015). Colmar Von Der Goltz Paşa'nın Osmanlı ordusu ve asker-sivil aydınlar üzerindeki etkisi. *Atatürk Dergisi*, 1(4), 13-35.
- Alkan, N. (2006), II. Abdülhamid devrinde istihdam edilen ilk Alman askerî heyetinin komutanı Otto von Kaehler ve her iki tarafın beklentileri. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 43, 135-165.
- Aydüz, S. (1999). *Osmanlı ateşli silahları tarihi hakkında bir kaynakça denemesi* (Basmalar/ 1727 – 1928). y.y.
- Aydüz, S. (2006). *Tophâne-i Âmire ve top döküm teknolojisi*. Türk Tarih Kurumu.
- Beydilli, K. (1979). II. Abdülhamid devrinde gelen ilk Alman askerî heyeti hakkında. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 32, 481-493.
- Beydilli, K. (1995). *Türk bilim ve matbaacılık tarihinde Mühendishâne Matbaası ve Kütüphanesi* (1776-1826). Eren.
- DeVeries, K. & Simith, R. D. (2007). *Weapons and warfare an illustrated history of their impact medieval weapons*. ABC-CLIO.
- Ergün, M. & Duman, T. (1996). 18. yüzyılda Osmanlı askeri okullarının ders programları ve kitapları. *Yeni Türkiye*, 7, 494-516.
- Gencer, Ali İhsan vd. (2008). *VBelgeler Türk-Amerikan silah ticareti tarihi*. Doğu Kütüphanesi.
- Goltz Paşa. (2014). *Makedonya seyahatim*. (Eşref Bengi Özbilen, Çev.) İş Bankası Kültür.
- Demirhan, P. (Çev.) (1953). *Goltz Paşanın Hatırası ve Hal Tercümesi*. K.K.K. İstanbul Askerî Basımevi.
- Goltz, C. (2016). *Millet-i müselleha (ordu millet)*. (İsmet Sarıbal, Yay. Haz.). Otorite.
- Güçlü, N. (2019). Von der Goltz Paşa'nın Osmanlı askeri okullarını modernize etmesi ve Türk İstiklal Savaşı'na etkisi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(9), 311-317.
- Günay, S.S. (1991). Colmar Von Der Goltz un gözüyle Osmanlı Devleti ve geleceği. *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi*, 1(5), 26-41.
- Herwig, H.H.(1998). The Prussian model and military planning today. *Joint Force Quarterly*, 42, 67-75.
- Kahraman, A. (2011). Taş basması. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (cilt 40, s.144-145). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Kış, S.(2017a). Birinci Dünya Savaşı'nda Müşir Von Der Goltz Paşa'nın ordu komutanlıkları ve ölümü. *History Studies*. 9(3), 121-139.
- Kış, S.(2017b). *Osmanlı'da Alman ekolü Von der Goltz Paşa (1883-1895)*. Palet.
- Kut, T. (1994). Dârüttibâa. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (cilt 9, s.10-11). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Bardakçı, M. (Haz.) (2014). *Mahmud Şevket Paşa'nın sadaret günlüğü*. İş Bankası Kültür.
- Moltke, H. (1999). *Moltke'nin Türkiye mektupları*. (Hayrullah Örs, Çev.). Remzi.
- Moreau, O. (2010). *Reformlar çağında Osmanlı İmparatorluğu askeri "yeni düzen" in insanları ve fikirleri 1826-1914*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- İhsanoğlu, E. (Ed.) (2004). *Osmanlı Askerlik literatürü tarihi. I, II*. İrcica.
- Milli Savunma Bakanlığı, (2000). *Osmanlı Döneminde askerî okullarda eğitim*. MSB.
- Ölmez, A. (2017). *Modern Osmanlı ordusunda alaylılar ve mektepliler*. İz.
- Seel, W. (1981). Mauser-Gewehre unter dem Halbmond Türken Mauser. *Deutsche Waffenjournal*, 10/12(1), 977-978.
- Somel, S. A. (2010). *Osmanlı'da eğitimin modernleşmesi (1839-1908) İslamlaşma, otokrasi ve disiplin*. (Osman Yener, Çev.). İletişim.

- Sunar, M. M. (2017). *Arş ileri Asakir-i Mansure ordusunda teşkilat, talim ve talimnameler*. Okur.
- Tekeli, İ. & İlkin S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu 'nda eğitim ve bilgi üretim sisteminin oluşumu ve dönüşümü*. Türk Tarih Kurumu.
- Tennent, J. E. (1864). *The story of guns*. Longman.
- Tetik, F. (2018). *Sultanın silahları, II. Abdülhamid Dönemi savunma sanayii ve silah teknolojisi*. Dergah.
- Türk, F. (2012). *Türkiye ile Almanya arasındaki silah ticaret, 1871-1914 Krupp firması, Mauser Tüfek fabrikası alman silah ve cephane fabrikaları*. IQ Kültür Sanat.
- Türkmen, Z. (2003). Mahmud Şevket Paşa (1853-1913). *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (cilt 27, s.384-386). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Türkmen, Z. (2015). XIX.yüzyıl askerî yenileşme devri eğitim-öğretim kurumlarından Mekteb-i Harbiye-i Şahane (Sultan II. Mahmut ve Sultan Abdülmecit dönemleri). İçinde F. E. Emecen, A. Akyıldız ve E. S. Gürkan (Eds.), *Osmanlı İstanbulu, III*, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi.
- Türkmen, Z. (2016). II. Abdülhamid Döneminde Mekteb-i Harbiye-i Şahane. İçinde F. E. Emecen, A. Akyıldız ve E. S. Gürkan (Eds.), *Osmanlı İstanbulu, IV*, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi.
- Uğur, Ç. (2018). *Osmanlı 'da bilimsel tercüme faaliyetleri: envanter ve analiz* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Uyar, M. & Erickson, E. J. (2014). *Osmanlı askeri tarihi*. İş Bankası Kültür.
- Uyar, M. & Gök, H. (2013). Modern Alman ordusunun temelini teşkil eden prusya askeri sisteminin gelişmesi ve olgunlaşması (1640-1871). *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 13(1), 147-165.
- Ünal, U. (2008). *Sultan Abdülaziz Devri Osmanlı kara ordusu (1861-1876)*. Genelkurmay Başkanlığı ATASE.
- Yeşil, F. (2016). *İhtilaller çağında Osmanlı ordusu Osmanlı İmparatorluğu 'nda sosyoekonomik değişim üzerinde bir inceleme*. Tarih Vakfı Yurt.
- Yorulmaz, N. (2018). *Büyük savaşın kara kutusu, II. Abdülhamid'den I. Dünya Savaşı 'na Osmanlı silah pazarının perde arkası*. Kronik.
- Yüksel Ç. (2013). *Şeyhü'l-Vüzerâ Koca Hüseyin Paşa II. Mahmud Devrinin perde arkası*. Türk Tarih Kurumu.

İnternet Kaynakları

- <http://bilgimerkezi.atauni.edu.tr/yordam/> (Erişim tarihi: 22.08.2021)
- <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php> (Erişim tarihi: 22.08.2021)
- <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/> (Erişim tarihi: 22.01.2021)
- <https://kutuphane.istanbul.edu.tr/tr/> (Erişim tarihi: 22.01.2021)
- https://catalog.loc.gov/vwebv/search?searchCode=LCCN&searchArg=2015377116&searchType=1&permalink=y&__cf_chl_jschl_tk__=pmd_pFu2wwu1iqRpAgckd5AcjVUwyOiZaifKEaoFJAAkuYk-1629626333-0-gqNtZGzNAmWjcnBszQvR (Erişim tarihi: 22.01.2021)

EXTENDED ABSTRACT***The Written Sources of Modern Firearm Training in the Ottoman Army and an Evaluation of Mahmud Şevket Pasha's Works in This Field***

The Ottoman administration took European armies as a model in all areas of military modernization. The new procedures followed and the institutions that are the source of these procedures started to settle from the time of Mahmud II. While the military was getting a new order, important steps had to be taken in military training in order for this order to be efficient and permanent. The institutionalization of Ottoman military education and the rise in the number of students increased the need for written sources of education. In addition to the manuals -which began to be published during the reign of Mahmud II and describe the drills in detail- the number of publications containing detailed information about military service increased constantly. During the Tanzimat period, many innovations were implemented in firearms training as well as in the army's order and training. Military schools were also at the center of these innovations. Books and pamphlets containing information about the lessons in military schools were important sources of education. Taking modern armies as a model, both in educational and organizational means, provided the new technology weapons, which were the basic need of these armies, to enter the Ottoman army inventory. Each new weapon brought with it the need for training in the familiarization and use of the weapon. Since it is a necessity to acquire basic knowledge, the place given to the training of modern firearms in education programs has been gradually increased. The diversification of weapons and the guidance of German officers who shaped the education system were also important factors in this increase. The Ottoman officers who trained in modern military schools, took part in meeting this need. In addition to playing an active role in weapon purchases, this staff shared their knowledge and experience for the effective use of such weapons. Thus, important works on modern firearms were published. Fenn-i Esliha (The Science of Weapon) books, one of these works offered to the use of military students and officers, contained general information about all firearms used in the Ottoman army. In addition to Fenn-i Esliha books, manuals written specifically for a weapon or a model also played a significant role in familiarizing new weapons. Mahmud Şevket Pasha, who gained serious experience in firearms with his duties and later rose to the position of grand vizier, was also one of the officers who penned his experiences. He had a book called Fenn-i Esliha as well as his three of other works were aimed at introducing Mauser rifles. These works containing detailed information on rifles were also supported by images. These three publications, from which the enthusiasts can access extremely specific and technical information, were among the most comprehensive examples of the firearm training literature of the Ottoman army.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).